

Martyrium und Mission im Kontext
Analyse ausgewählter theologischer Positionen aus der weltweiten Christenheit
Christof Sauer
Erlanger Verlag für Mission und Ökumene
Missionswissenschaftliche Forschungen, Neue Folge Bd. 37, 2021

Anmeldtd av Meiken Buchholz

Christof Sauer (D.Th., habil.) er professor i «Religionsfrihet og forskning på forfølgelsen av kristne» ved Freie Theologische Hochschule Gießen (Tyskland) og leder for International Institute for Religious Freedom (IIRF).

Den anmeldte boken er hans reviderte habiliteringsavhandling og undersøker forholdet mellom misjon og «erfaringer av lidelse, undertrykkelse, forfølgelse og martyrium for Kristi skyld» (s 21). Sauer velger et interkulturelt og økumenisk perspektiv for sitt prosjekt, og analyserer skrifter fra teologer som kommer fra forskjellige kontinenter og konfesjoner.

Boken er delt inn i en introduksjon og tre hoveddeler. Den første, og mest omfattende, delen (kap. 2–5) analyserer skriftene til fire teologer som representerer et bredt geografisk og konfesjonelt spekter og som ble valgt på grunn av «høy vitenskapelig refleksjon» (s 37–8). Analysen skjer med hjelp av fem analytiske kategorier: den doksologiske og kristologiske dimensjonen, forståelsen av etterfølgelse, den ekklesiologiske/økumeniske og eskatologiske dimensjonen (s 41). I den andre hoveddelen sammenligner og evaluerer forfatteren resultatene og skisserer deretter grunnleggende trekk ved en «doksologisk-martyrologisk misjonsteologi» (kap. 6–7). I den siste hoveddelen trekker forfatteren praktiske konsekvenser for kirke og misjon med hensyn til hans egen kontekst (kap. 8).

Presentasjonen av hver teolog i den første hoveddelen begynner med informasjon om den sosiopolitiske og ekklesiologiske konteksten og biografisk informasjon. Deretter følger en analyse av synspunktene på martyrium og misjon og en balansert teologisk evaluering.

Sauers fremstilling av den kjente spanske jesuittpresten og frigjøringssteologen Jon Sobrino (født 1938) påpeker den eksistensielle betydningen som misjon og martyrium har for Sobrino, som har fortsatt sin misjonstjeneste i El Salvador til tross for politisk motiverte angrep på hans liv, og drap på likesinnede. Sauer fremhever positivt Sobrinos «intense teologiske refleksjon», som har avdekket «blinde flekker» i vestlig teologi (s 124). Men han kritiserer blant annet at misjonsbegrepet blir redusert til frigjøringsaspektet og at martyrbegrepet utvides til alle ofre i kampen for frihet og rettferd (s 114–7). Sauer karakteriserer Sobrinos martyriumsteologi som «frigjørings-

teologisk og profetisk». Den har sin kontekst i kampen mot undertrykkelsen og sikter mot en teologisk legitimering av alle offer for undertrykkelsen (s 271–2).

Den ortodokse kirken er representert ved den koptiske biskopen og kirkehistorikeren Anba Juanis (1923–1987) i Egypt. Han har sin bakgrunn i en reformbevegelse som vektla personlig frelse og det åndelige livet (s 129–31). Sauer referer særlig til Juanis' bok om kristne martyrer som var «det viktigste arabiskspråklige oppslagsverket om spørsmålet om martyrium». Boken bruker historier fra de første syv århundrer for å tolke de erfaringer med undertrykkelse og forfølgelse som de koptiske kristne opplever i dag. Martyriet har for Juanis en misjonerende virkning innenfor kirken fordi det styrker tilliten til kristendommens troverdighet og kraft (s 173). Derfor karakteriserer forfatteren Juanis' martyriumsteologi som «trostyrkende og pastoral» med kontekst i kristnes marginalisering og diskriminering (s 272).

Den yngste teologen som Sauer presenterer er koreaneren Young Kee Lee (født 1953). Han tilhører Korea Evangelical Holiness Church (grunnlagt 1907) og er en del av den koreanske misjonsbevegelsen i Sørøst-Asia. Hans PhD-avhandling «God's mission in suffering and martyrdom» ved Fuller Theological Seminary (1999) sikter mot å bidra med praktisk missiologisk innsikt for dagens misjon i lukkede land. I tillegg til Bibelen og den tidlige kirken trekker Lee særlig inn erfaringene fra den koreanske kirkens lidelseshistorie. Forfatteren fremhever det «grundige kristologiske» fundamentet i Lees missiologi som blir utfoldet i tre konsepter (s 221–3): «instrumental suffering» beskriver «forfølgelse og martyrium ... som instrument og verktøy for aktiv involvering i Guds misjon i verden.» (s 195–204.217); «åndelige krigføring» ser på lidelse fra et kosmisk perspektiv som en vei hvor Gud frigjør gudommelig kraft i kirken (s 204–210); «alle troendes prestedømme» ser på Kristi presteembete som et «paradigme» for hengiven tjeneste (s 211–215). Forfatteren kaller Lees posisjon en «sendesorientert og instrumental» martyriumsteologi som har sin kontekst i en dynamisk misjonsbevegelse med fokus på pionerevangelisering i vanskelige områder (s 273).

En presentasjon av martyriumsteologien «Zum Zeugnis berufen – Theologie des Martyriums» (2008) til biskop Paul-Werner Scheele (1928–2019), katolsk professor i systematisk teologi, avslutter den første hoveddelen. Forfatteren ser i sentrum av Scheeles teologi en «intensiv forankring i trinitetsteologien» (s 266). Kristne martyrer lever i en «fullkommen hengivelse» som «har del i» den hengivelsen som Faren, Sønnen og Ånden har for hverandre (s 252–4). Martyrer får del i Kristi oppstandelse og kongedømme og utøver den ved å be for de levende (s 257), for sannhetens seier og for tilskyndelsen av Guds fullkomne rike (s 264). Forfatteren konkluderer med at Scheeles teologisk funderte teologi om martyrium kan fungere som en solid økumenisk konsensus for teologiske refleksjoner om forholdet mellom misjon og martyrium – bortsett fra påkallelsen av martyrer som hellige (266). Men han etterlyser kriterier for å evaluere martyrs vitnesbyrd og kritiserer at det misjonsteologiske perspektivet er begrenset til evangelisering innenfor kirken og ikke blir videre utviklet med hensyn til

en ikke-kristen kontekst (s 267–8). Scheles martyriumsteologi karakteriseres som en «dogmatisk og eskatologisk» posisjon som er motivert av Scheles ønske om å tematisere en «blind flekk» i teologisk tenkning i den nåværende tyske konteksten (273–4).

I sin oppsummerende evaluering (kap. 6) viser forfatteren hvilken betydning de ulike kontekstene («Sitz im Leben») har for hver posisjon (s 271–274). Han går inn på forskjellene i forståelsen av «martyr» og «martyrium». Når det gjelder misjonsbegrepet ser han som fellestrekk den sentrale rolle begrepet «vitnesbyrd» spiller (s 277). Forfatteren viser til en nær forbindelse mellom doksologi og eskatologi (s 280, 290). Han konstaterer at Kristi person har en sentral rolle for sammenhengen mellom misjon og martyrium i alle fire posisjoner, til tross for til dels store forskjeller i kristologien (s 283). Disse forskjellene får direkte konsekvenser for forståelsen av etterfølgelsen (s 286). Med hensyn til ekklesiologiske særtrekk peker Sauer på teologenes respektive konfesjonelle bakgrunn (s 288).

Boken kumulerer i forfatterens egen skisse av en «doksologisk-martyrologisk misjonsteologi» (kap. 7) som skal være relevant for så mange av dagens kristne som mulig (s 294). Doksologien danner rammen (s 295, 356). Alle refleksjoner om sammenhengen mellom misjon og martyrium har den treenige Gud som utgangspunkt og skjer fra et frelseshistorisk perspektiv (s 298–9). Å herliggjøre Gud er målet til både misjon og martyrium; å få del i Guds herlighet er løfte og lønn for martyrene (s 300–7). Den antagonistiske og demonologiske dimensjonen blir tatt på alvor og samtidig underordnet det doksologiske perspektivet og Guds rikets seier (s 308–11).

Den martyrteologiske misjonsteologien, som forfatteren skisserer, har sitt «normativ senter» i kristologien (s 295). Sauer understreker en uoppløselig sammenheng mellom Kristi kors og oppstandelse og den unike forløsende betydningen av Kristi død (s 314–316). Dette har direkte konsekvenser for hans forståelse av etterfølgelse. Korset er paradigma for Kristi vitner. Det manifesterer seg i at misjon skjer fra en posisjon av svakhet (s 323–4) og i at kirken som Kristi legeme fortsatt lider på jorden (s 325–7). Selve forskningsarbeidet slutter med tolv teser om relasjonen mellom martyrium og misjon (s 357–8).

Men Sauer stopper ikke ved disse teologiske refleksjonene. I den siste hoveddelen bygger han en bro til sin egen kontekst med konkrete, veldig relevante konsekvenser for praksis (kap. 8). Disse inneholder forslag for tiltak innenfor kirken (for eksempel å skape bevissthet om de pastorale behovene til kristne som har opplevd forfølgelse) og forslag til kristnes tiltak overfor samfunn og politikk. Sauer avslutter boken med konsekvenser for misjonspraksis. Han understreker at utdanning, strategi og spiritualitet for misjon burde ta hensyn til at lidelse og martyrium er en realistisk konsekvens av misjon.

Det som utgjør bokens særtrekk og styrke er nettopp kombinasjonen av grundig teologisk forskning og en praktisk interesse. Det resulterer ikke bare i de utfordrende praktiske forslagene i kapittel 8, men viser seg gjennom hele boken i at Sauer tar kontekstens betydning på alvor. Lengden og akademisk stil gjør boken til (tid)krevende

lesning. Men den byr på en skattkiste av materiale om et meget aktuelt emne. Boken kan også leses i «mindre biter». Den har et stikkordregister som dessverre har til dels redusert verdi fordi oppføringene av sentrale stikkord ikke er differensiert (for eksempel 100–200 oppføringer for «død» eller «forfølgelse!»). Forfatteren går selv inn på begrensningene i sin forskning i sine spørsmål (s 358–362). Her burde det vært inkludert en mer grundig refleksjon om at valget av hans kilder er begrenset av deres språklige tilgjengelighet. Det kan antas at det finnes verdifullt materiale på russisk, kinesisk osv. Ikke desto mindre er Sauers bok et lærerikt eksempel på det å lære i ydmykhet av de globale kristne med hensyn til egen kirkelige praksis.